

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Навчально-науковий інститут журналістики
Кафедра онлайн-медіа

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора

навчально-виховної роботи

Владислав МИХАЙЛЕНКО

» *серпень* 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Професійна підготовка журналіста.

Фактчекінг та верифікація. OSINT у роботі журналіста

для студентів

галузь знань	06 журналістика
спеціальність	061 журналістики
освітній рівень	перший, бакалавр
освітня програма	Журналістика і соціальна комунікація
вид дисципліни	вибору студента

Форма навчання денна

Навчальний рік

2024/2025

Семестр 7

Кількість кредитів ECTS 8

Мова викладання, навчання

та оцінювання українська

Форма заключного контролю

залік

Викладачі: Вікторія ШЕВЧЕНКО, д.н.соп.ком., проф., зав. кафедри онлайн-медіа

Альона РОМАНЮК, викладач, асистент кафедри онлайн-медіа

Юлія ЗАЄЦЬ, викладач, асистент кафедри онлайн-медіа

Затверджено: на 2024/2025 н.р. _____ (_____) «__» 20__р.

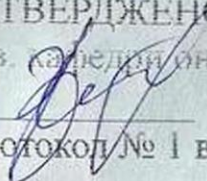
КНІВ – 2024

Розробник:

Романюк Альона Олександрівна, викладачка, асистентка кафедри
онлайн-медіа

ЗАТВЕРДЖЕНО

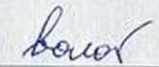
Зав. кафедри онлайн-медіа

 (Шевченко В. Е.)

Протокол № 1 від 26 серпня 2024 р.

Схвалено науково-методичною комісією Навчально-наукового інституту
журналістики

Протокол № 1 від 30.08 2024 р.

Голова науково-методичної комісії (Волобуєва Л. М.)

1. Мета дисципліни – сформувати у здобувачів вищої освіти навички професійної перевірки та верифікації інформації різних типів, розуміння маніпулятивних технологій, які застосовують в інформаційному просторі для впливу на медіа та журналістів. Також студенти отримають навички роботи з OSINT, опанують вміння працювати з відкритими даними, їх систематизацією та репрезентацією.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Володіння елементарними навичками пошуку інформації в інтернеті.
2. Знання стандартів професії.
3. Навички роботи з мультимедійним та інтерактивним контентом.
4. Вміння працювати з науковою літературою та джерелами інформації.

3. Анотація навчальної дисципліни:

«Фактчекінг та верифікація. OSINT у роботі журналіста» дізнаються про технології фактчекінгу і верифікації різних типів контенту - від текстової інформації до фотофейків та діпфейків різного спрямування. Весь процес навчання проходитиме на практичних кейсах із паралельним засвоєнням знань з психології сприйняття інформації. Окрема увага приділятиметься когнітивним викривленням та маніпулятивним технологіям, які широко використовуються різними медіагравцями. Студенти вчитимуться розрізняти не тільки впливи, але й їхні цілі та інструменти, прослідковувати причинно-наслідкові зв'язки. Окремий блок присвячено основам OSINT, за допомогою яких студенти розкриватимуть потойбічне життя російських загарбників. Також під час занять студенти використовуватимуть різні бази даних і дізнаються, як отримати навіть персональну і приховану інформацію для журналістських та OSINT-розслідувань.

Залік за результатами вивчення курсу проводитиметься у формі захисту практичного проекту.

4. Завдання (навчальні цілі)

Знати:

- актуальні алгоритми фактчекінгу різних типів контенту
- практики інформаційних впливів і маніпуляцій, механізми їх дії на медіа, журналістів, блогерів та аудиторію;
- види маніпуляцій, когнітивних викривлень та способи протидії;
- етапи перевірки інформації, пошуку першоджерела;
- особливості верифікації фото- та відеоматеріалів;

- особливості перевірки користувацького контенту;
- алгоритми розвідки на основі відкритих даних;
- інструменти верифікації;
- принципи фактчекінгу.

Вміти:

- застосовувати критичне мислення на всіх етапах роботи з інформацією;
- ставити гіпотези, неупереджено їх перевіряти, спираючись на верифіковані джерела;
- протидіяти інформаційним впливам;
- використовувати пошукові системи на професійному рівні;
- використовувати новітні інструменти верифікації;
- створювати аналітичні матеріали та інші публікації з фактчеком та OSINT.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

Загальні компетенції відповідно до ОПП, що реалізуються при вивченні дисципліни:

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-7. Здатність розробляти проєкти та управляти ними.

ЗК-8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

СК02. Здатність критично осмислювати проблеми у сфері журналістики та дотичні до них міждисциплінарні проблеми.

СК05. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні висновки з питань журналістики, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

СК06. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі журналістики у широких та мультидисциплінарних контекстах, за умов неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

5. Результати навчання змістовної частини дисципліни

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Форми (та/або методи і технології)	Методи оцінюванн я	Відсото к у підсумк
---	---	-----------------------------------	------------------------------------

Код	Результат навчання	викладання і навчання		овій оцінці з дисципліни
1.1	Знати правові та етичні стандарти роботи журналістів; методи збору інформації та окремі ризики під час використання таких методів; методи виявлення недостовірної інформації; псевдоекспертів; методи маніпуляційного впливу, що застосовуються в інформаційному просторі України; психологічні та соціальні механізми впливу, що роблять можливими зазначені маніпуляції.	Практичні заняття, самостійна робота	Усна відповідь, письмова відповідь	10 %
1.2	Знати алгоритми перевірки та створення фактчекінгових матеріалів, знати інструменти OSINT	Практичні заняття, самостійна робота	Усна відповідь, письмова відповідь	10%
1.3	Знати, механізми критичного мислення та психологію поширення дезінформаційних впливів	Практичні заняття, самостійна робота	Усна відповідь, письмова відповідь	10%
2.1	Вміти знаходити фейкову інформацію, здійснювати верифікацію, працювати з даними, вміти застосовувати прийоми OSINT	Практичні заняття, самостійна робота	Усна відповідь	10 %
2.2	Вміти виявляти та аналізувати маніпуляції в інформаційному потоці	Практичні заняття, самостійна робота	Усна відповідь, Самостійна робота, проєктний метод	20 %
3.1	Дискутувати щодо маніпуляцій в інформаційному просторі, аналізувати та	Практичні заняття,	усна доповідь	20%

	обговорювати доповіді колег, аргументувати свою відповідь, вирішувати практичні кейси	самостійна робота		
4.1	Проводити дослідження на тему маніпуляцій у медіапросторі.	Практичні заняття, самостійна робота	проектний метод	20%
	Разом:			100%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код). Програмні результати навчання	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	3.1	4.1
ПРН1. Приймати ефективні рішення з проблем журналістики, у тому числі в умовах багатокритеріальності, неповних чи суперечливих інформації та вимог.	+	+			+	+	+
ПРН2. Аналізувати та оцінювати потенційний вплив розвитку технологій на сучасний стан та розвиток журналістики.					+	+	+
ПРН3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.				+	+	+	+
ПРН6. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.	+			+	+	+	+
ПРН4. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійної діяльності, результатів		+	+		+		+

досліджень та інновацій, пошуку та аналізу відповідної інформації.							
--	--	--	--	--	--	--	--

7.1. Форми оцінювання студентів:

Семестрове оцінювання:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1.-1.3), що складає 30 % від загальної оцінки й **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (**вміння** 2.1.–2.2, 3.1 та **автономність та відповідальність** 4.1), що складає 70% загальної оцінки.

Схема формування оцінки:

Виконання завдань на практичних заняттях – 40 балів;

Виконання самостійної роботи – 20 балів;

Залік – 40 балів.

Семестрове оцінювання:

Усі робочі матеріали та завдання, необхідні до виконання, завантажуються у Google Classroom до вказаних термінів. Результати оцінених робіт здобувач вищої освіти отримує під час свого аудиторного навчання та на свій акаунт. Підсумкова оцінка розраховується автоматично. Якщо студент здає завдання з запізненням, то бал знижується.

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу на практичних заняттях та в ході виконання самостійної роботи. Загальна оцінка під час навчального періоду складається з балів, отриманих за виконання завдань на практичних заняттях та за самостійну роботу.

Зважаючи на характер дисципліни, пов'язаний з проєктним методом та case study, кожне практичне завдання поєднує аудиторну та самостійну роботу із обговоренням та аналізом кейсів.

Впродовж семестру студенти в групах або індивідуально працюють над проєктом, який презентують наприкінці семестру як залікову роботу.

Дисципліна структурно складається з трьох модулів:

Модуль 1. Фактчекінг та верифікація даних.

Модуль 2. Маніпулятивні технології, когнітивні викривлення, психологія сприйняття інформації.

Модуль 3. OSINT у роботі журналіста.

Змістовий модуль 1. Фактчекінг та верифікація даних.

Роботи за період навчання	Кількість балів за період навчання	
Виконання завдань на практичних заняттях (6 завдань по 4 балів) та усні відповіді в ході дискусії	$6 \times 3 = 18$	$6 * 4 = 24$
Виконання завдань для самостійної роботи (2 завдання по 4 балів)	$2 \times 2 = 4$	$2 * 4 = 8$
Загальні бали за ЗМ 1.	22	32

Змістовий модуль 2. Маніпулятивні технології, когнітивні викривлення, психологія сприйняття інформації.

Роботи за період навчання	Кількість балів за період навчання	
Виконання завдань на практичних заняттях (3 по 4 балів) та усні відповіді в ході дискусії	$3 \times 2 = 6$	$3 * 4 = 12$
Виконання завдань для самостійної роботи (1 завдання 4 бали)	$1 \times 2 = 2$	$1 * 4 = 4$
Загальні бали за ЗМ 2.	8	16

Змістовий модуль 3. OSINT у роботі журналіста.

Роботи за період навчання	Кількість балів за період навчання	
Виконання завдань на практичних заняттях (2 по 4 бали) та усні відповіді в ході дискусії	$2 \times 2 = 4$	$2 * 4 = 8$
Виконання завдань для самостійної роботи (1 завдання 4 бали)	$1 \times 2 = 2$	$1 * 4 = 4$
Загальні бали за ЗМ 3.	6	12

Роботи за період навчання	Кількість балів за період навчання	
Виконання завдань на практичних заняттях (Модуль 1+Модуль 2+ Модуль 3)	$18+6+4=28$	$24+12+8=44$
Виконання завдань для самостійної роботи(Модуль 1+Модуль 2+ Модуль 3)	$4+2+2=8$	$8+4+4=16$
Виконання проєкту	24	40
Загальні бали за семестр	60	100

Перелік завдань для самостійної роботи

Завдання ЗМ 1.	Бали (Мах 8)
Обрати фейк, який поширюється в інформаційному полі і проаналізувати його за алгоритмом, обрати формат роз'яснення та нейтралізації	4
Знайти 4 приклади фотофейків і проаналізувати їх за алгоритмом	4
Всього:	30

Завдання ЗМ 2 (будь-яке на вибір)	Бали (Мах 4)
Обрати шахрайську схему, яка поширюється в інформаційному полі та роз'яснити маніпулятивні технології, які застосовують для того, щоб у неї повірили.	
Обрати інформаційний тренд, проаналізувати його психологічний вплив, виокремити цільові аудиторії, обрати формат нейтралізації	
Всього:	4

Завдання ЗМ 3	Бали (Мах 4)
Обрати будь-якого блогера або експерта та зробити досє на нього, використовуючи інструменти OSINT.	
Всього:	4

Альтернативним до виконання завдання для самостійної роботи може бути зарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, зокрема проходження курсів, що відповідають тематиці дисципліни.

Обов'язковим є засвідчення результатів неформальної освіти сертифікатом. Перелік рекомендованих курсів надається викладачем, здобувач вищої освіти також має право на самостійний вибір курсу, проте обов'язковим є узгодження з викладачем відповідності тематиці дисципліни.

Максимум за семестр студент може набрати 60 балів (семестрова і самостійна робота). Необхідний мінімум для допуску до заліку – 36 балів. Критично-розрахунковий мінімум – 24 бали.

Підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – залік;
- максимальна кількість балів – 40 балів.

Форма оцінювання:

Залік із дисципліни проводиться у формі презентації індивідуального або групового проєкту. Максимальна кількість балів – 40. Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за залік не може бути меншою 24 балів.

Залікову роботу студент може виконувати індивідуально або студенти можуть працювати в групах по 2-4 людини. За умови виконання залікової роботи у групах важливо вказати, хто і яку частину роботи виконував, чому обрано груповий формат, як розподіляли завдання між членами групи.

В ході підготовки залікової роботи студент повинен продемонструвати засвоєння умінь і практичних навичок роботи з інформацією в межах трьох модулів: зокрема, фактчекінг та верифікацію різних типів інформації, вирізнення та аналіз маніпулятивних технологій, а також навички володіння OSINT-інструментами.

Завдання для залікової роботи:

- Створити дос'є на народного депутата, верифікувавши інформацію про нього у Вікіпедії, проаналізувати його/її профілі у соціальних мережах, знайти інформацію про відвідування народним обранцем сесій Верховної Ради, участь у законотворчості та голосуваннях, проаналізувати висловлювання на предмет маніпуляцій, застосувати володіння OSINT-інструментами для того, щоб знайти контакти (номери телефонів, адреси, пов'язані підприємства, злиті паролі і тп).

7.2 Організація оцінювання:

Семестрове оцінювання здійснює викладач під час практичних занять, а також за результатами перевірки завдань для самостійної роботи. Дедлайни для здачі робіт вказуються в Google Classroom.

Критерії оцінювання:

Виконання завдань на практичних заняттях (одне завдання максимум 4 бали):

- завдання виконано відповідно до визначених вимог, не містить помилок, студент може пояснити специфіку виконання – 4 бали;
- завдання виконано відповідно до вимог, проте з незначною кількістю помилок, студент може пояснити специфіку вибору конкретного жанру і соціальної мережі – 3 бали;
- завдання виконано відповідно до вимог, проте зі значною кількістю суттєвих помилок, студент може пояснити написаний текст або обраний формат спростування лише частково – 2 бали;
- завдання частково виконано відповідно до вимог, проте зі значною кількістю помилок, студент не може пояснити специфіку технічного виконання – менше 2 балів.

Виконання завдань для самостійної роботи (одне завдання максимум 4 бали):

- завдання виконано відповідно до визначених вимог, не містить помилок, студент може пояснити специфіку технічного виконання – 4 бали;
- завдання виконано відповідно до вимог, проте з незначною кількістю помилок, студент може пояснити специфіку технічного виконання – 3 бали;
- завдання виконано відповідно до вимог, проте зі значною кількістю суттєвих помилок, студент може пояснити специфіку технічного виконання лише частково – 2 бали;
- завдання частково виконано відповідно до вимог, проте зі значною кількістю помилок, студент не може пояснити специфіку технічного виконання лише частково – менше 2 балів.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Практичні заняття	Самостій на робота
Модуль 1. Фактчекінг та верифікація даних.				
1	Фактчекінг та верифікація. Основні прийоми та базові принципи фактчекінгу. Джерела інформації	0	12	0
2	Псевдоексперти. Ньюзмейкери. Організації та установи як джерела інформації	0	6	2
3	Алгоритми роботи з різними типами контенту	0	4	2
4	Мережі телеграм-каналів. Джинса та реклама в телеграм-каналах.	0	6	4
5	Фейкові документи	0	4	0
6	Конспірологічні теорії та діяльність сект	0	6	2
Модуль 2. Маніпулятивні технології, когнітивні викривлення, психологія сприйняття інформації.				
7	Маніпулятивні технології у поширенні дезінформації. Політичні технології	0	6	2
8	Формати спростувань та нейтралізації психологічних впливів та дезінформації	0	6	2
9	Критичне мислення та психологія поширення дезінформації. Когнітивні викривлення у сприйнятті інформації. Шахрайські схеми. Діяльність сект.	0	6	2
10	Чутки. Механізми виникнення та поширення	0	2	2
11	Російська пропаганда. Дезінформація, малінформація і місінформація	0	6	2
12	Маніпуляції цифрами та соціологією	0	2	0
13	ІПСО	0	4	2
Модуль 2. OSINT у роботі журналіста				
14	OSINT. Витоки, різновиди і поняття	0	4	2
15	Інструменти OSINT. Пошук інформації	0	6	4
16	Бази даних. YouControl	0	6	2
17	Пошук у соціальних мережах	0	0	4

	ВСЬОГО	0	86	34
--	---------------	----------	-----------	-----------

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи: практичний посібник. – Дніпро: ЛІРА, 2016.
2. Канеман Д., Сантейн К., Сібоні О. Шум. Хибність людських суджень. – Київ: Наш формат, 2022. – 362 с.
3. Канеман Д. Мислення швидке. Мислення повільне. – Київ: Наш формат, 2019. – 480 с.
4. Кулеба Д. «Війна за реальність. Як перемагати у світі фейків, правд і спільнот» / Дмитро Кулеба. – Київ: Книголав, 2022. – 384 с.
5. Borel V. The Chicago Guide to Fact-Checking. University of Chicago Press, 2016. 192 p.
6. Вальорска А. Діпфейк та дезінформація : практ. посіб. Київ: Академія української преси; Центр Вільної Преси, 2020. 36 с.
7. Verification Handbook: For Disinformation and Media Manipulation. 2020. URL: <https://datajournalism.com/read/handbook/verification-3>
8. Verification Handbook: For Investigative Reporting. 2018. URL: <https://datajournalism.com/read/handbook/verification-2>
9. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста : практ. посіб. / Інститут масової інформації. Київ : ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с.
10. Mezaris V., Nixon L., Papadopoulos S., Teyssou D. Video Verification in the Fake News Era. Springer, 2019. 366 p.
11. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика / Б. Бель, О. Бурмагін, Т. Патора, О. Хоменок. Київ : Друкарня Бізнесполіграф, 2013. 190 с.
12. Почепцов Г. Фейк. Технології спотворення реальності. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 175 с.
13. Шевченко В. Е. Фактчекінг і верифікація в журналістській роботі. Образ: науковий журнал. Київ, Суми, 2018. Вип. 1 (27). С.140-153
14. Романюк А. Інформаційні вкиди російсько-української війни. 2022. URL: <https://drive.google.com/file/d/1NO844HmaoGXBQewFBmIWcdjkergov u2S/view?usp=sharing>

Додаткові:

15. An introduction to live audio social media and misinformation. First Draft. 2022. URL: <https://firstdraftnews.org/articles/clubhouse-facebook-and-twitter-live-audio-and-misinformation/>
16. Graves L. Deciding What's True: The Rise of Political Fact-Checking in American Journalism. Columbia University Press, 2016. 336 p.
17. Захарченко А.П. Засади кількісного аналізу інформаційних кампаній. Information Society. 2017. Issue 26 (July-December). С.19-30.
18. Захарченко А.П. Прогнози в українських медіа як засіб маніпуляції та мірило відповідальності редакцій / Артем Захарченко, Олексій Півторак, Олена Воронова // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2019. Випуск 46. С. 67–75.
19. Захарченко А.П. Феномен сюжетних ліній в інформаційному просторі українських медіа та соціальних мереж. Кросмедіа: контент, технології, перспективи. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. С. 193–203.
20. Zakharchenko A. Under the Conditions of Non-Agenda Ownership: Social Media Users in the 2019 Ukrainian Presidential Elections Campaign / Artem Zakharchenko, Yuliia Maksimtsova, Valentyn Iurchenko, Viktoriya Shevchenko, Solomiia Fedushko // Proceedings of the 1st International Workshop on Control, Optimisation and Analytical Processing of Social Networks (COAPSN-2019) Lviv, Ukraine, May 16-17, 2019. 21p. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2392/paper15.pdf>
21. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
22. Проросійська і антизахідна конспірологія в інформаційній війні. Інститут масової інформації; Детектор Медіа. 2021. URL: <https://imi.org.ua/books/prorosijska-i-antyzahidna-konspirologiya-v-informatsijnij-vijni-i39620>